

Podnět Rady vlády pro rovnost žen a mužů k důslednějšímu zohledňování hlediska rovnosti žen a mužů při pomoci uprchlíkům a uprchlicím z Ukrajiny

V Praze dne 7. dubna 2022

Zpracovaly: Sdružení pro integraci a migraci, Česká ženská lobby, Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, sekretariát Rady vlády pro rovnost žen a mužů

Návrh usnesení:

Rada vlády pro rovnost žen a mužů

schvaluje podnět k důslednějšímu zohledňování hlediska rovnosti žen a mužů při pomoci uprchlíkům a uprchlicím z Ukrajiny,

pověřuje zmocněnkyni vlády pro lidská práva, aby o doporučeních uvedených v podnětu informovala Národního koordinátora pro zvládání dopadů uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu a ministra vnitra, ministra práce a sociálních věcí, ministra školství, mládeže a tělovýchovy a ministra zdravotnictví.

Odůvodnění:

V pátek 3. června 2022 uběhlo přesně 110 dní od chvíle, kdy armáda Ruské federace napadla Ukrajinu. Podle odhadů Ministerstva vnitra pobývá na území ČR **cca 200 tis. ukrajinských uprchlíků a uprchlic** (cca 360 tis lidí dosud využilo institut dočasné ochrany). Z toho počtu je **85 % žen a dětí**, přičemž ženy tvoří v dospělé populaci zhruba $\frac{3}{4}$ podíl (72 %).

Systém pomoci uprchlíkům a uprchlicím se skládá z několika složek. Klíčovou roli hrají krajská **asistenční centra pomoci Ukrajině** zřízená po celé ČR, která poskytují bezprostřední pomoc uprchlíkům a uprchlicím.

Zásadním právním předpisem přijatým v reakci na řešení uprchlické krize je tzv. **lex Ukrajina**¹, který nabyl účinnosti dne 21. března 2022. Lex Ukrajina se skládá ze tří norem, které zavedly dočasnou ochranu pro osoby prchající před konfliktem z Ukrajiny, jejich přístup k sociálnímu zabezpečení, zdravotnímu pojištění a volný vstup na trh práce. Současně byla zavedena tzv. **humanitární dávka** pro občany a občanky Ukrajiny ve výši 5 000 Kč měsíčně (po dobu max. 5 měsíců), která má pomoci s úhradou základních životních potřeb.

Na úrovni strategických dokumentů je klíčovým dokumentem materiál „**Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládání uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu**“ (materiál bych vládou ČR schválen 13. dubna 2022)². Materiál počítá s třemi možnými scénáři dalšího vývoje v ČR: 1) rychlá stabilizace (počítá s počtem uprchlíků

¹ Jedná se především o zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace a zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace.

² Blíže viz <https://www.mvcr.cz/clanek/vlada-schvalila-strategicky-material-reseni-uprchlicke-vlny-i-pozici-jejeho-koordinatora.aspx>.

a uprchlic 250 – 300 tisíc), 2) postupná eskalace (počítá s počtem uprchlíků a uprchlic 500 – 600 tisíc) a 3) extrémní eskalace (počítá s počtem uprchlíků a uprchlic 1 milion).

Priority vlády se zaměřují především na:

- Poskytnutí efektivní humanitární pomoci lidem z Ukrajiny (krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé)
- Minimalizaci negativních dopadů na občany České republiky
- Posílení sociální, hodnotové a ekonomické síly České republiky
- Zajištění co nejlepší finanční bilance uprchlické vlny minimalizací nákladů a maximalizací přínosů do ekonomiky

Materiál také definuje **základní principy** přístupu vlády – humanitární vstřícnost, podpora a spolupráce, praktičnost a jednoduchost, minimalizace negativních dopadů na občany ČR a flexibilita a agilita.

Tematicky se pak materiál zaměřuje mj. na právní status, zaměstnání a integraci na trh práce, školství, sociální oblast, zdravotnictví, adaptaci a integraci v ČR. Materiál vytvořil pozici tzv. **Národního koordinátora** pro zvládání dopadů uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu, jejímž výkonem byl dočasně pověřen místopředseda vlády a ministr vnitra.

V současnosti probíhá legislativní proces k tzv. **lex Ukrajina 2**.³ Návrh počítá s úpravou (zpřísněním) některých parametrů výše uvedených práv osob prchajících z Ukrajiny. Návrh prodlužuje lhůtu na vyřízení žádosti o dočasnou ochranu na šedesát dní, a naopak **zkracuje lhůtu k nahlášení změny pobytu uprchlíků a uprchlic z patnácti na tři dny**. Návrh zákona také zahrnuje zkrácení nároku uprchlíka na zdravotní pojištění, a to na 150 dnů. Požadavek rychlejšího nahlásování pobytu reaguje podle Ministerstva vnitra na potřeby úřadů rychle přizpůsobovat systémy školství a zdravotnictví v návaznosti na počty uprchlíků. Zkrácení doby zdravotního pojištění má pak za cíl motivovat příchozí, aby se zapojili v Česku do pracovního procesu. Mění se také **podmínky nároku na humanitární dávku** – nárok na ni nevznikne v případech, kdy mají uprchlíci a uprchlice zajištěno ubytování s poskytováním stravy a základních prostředků osobní hygieny zdarma. Lex Ukrajina 2 byl schválen poslaneckou sněmovnou dne 31. května 2022 a čeká na projednání v senátu.

Z hlediska zjednodušení zaměstnávání na částečné úvazky a integrace na trh práce je důležitý balíček zákonů v sociální oblasti, která vláda ČR schválila dne 1. června 2022.

Pro prakticky všechna opatření (legislativní i nelegislativní povahy) přijatá s cílem pomoci lidem prchajícím z Ukrajiny je charakteristické, že jsou genderově neutrální, resp. **genderově slepé**. Přestože ženy (s dětmi) tvoří naprostou většinu osob, na které je pomoc cílena, dotčená opatření **explicitně nezohledňují jejich specifické potřeby**. Uvedená opatření také nezohledňují **lidskoprávní perspektivu**, resp. nejsou vyhodnocována z hlediska jejich možného diskriminačního dopadu. Např. v případě lex Ukrajina 2 je v důvodové zprávě uvedeno, že „navrhovaná právní úprava nemá žádné dopady na rovnost mužů a žen a není v rozporu se zákazem diskriminace“.

Na praktické úrovni pak problém představuje i pomoc **vícečetně zranitelným** skupinám uprchlíků a uprchlic, zejm. **romským rodinám**. Tímto tématem se zabývala **Rada vlády pro**

³ Vládní návrh zákona o dalších opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace a o změně dalších zákonů v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace

záležitosti romské menšiny na svém jednání dne 20. května 2020. Rada přijala usnesením, ve kterém mj. doporučila zmocněnkyni vlády pro lidská práva zřízení **Pracovní skupiny k potřebám zvláště zranitelných skupin uprchlíků v ČR** (pracovní skupina byla následně zřízena a dne 3. června 2022 proběhlo její druhé jednání).

Dalším souvisejícím problémem je **nedostatečné zapojení nestátních neziskových organizací** do přípravy a realizace vládní politiky v této oblasti. Např. Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR upozorňuje, že nezahrnutí občanského sektoru při řešení uprchlické krize vede k nedostatečnému využívání poznatků a zkušeností z terénu.⁴

Absence genderové a lidskoprávní perspektivy a nedostatečné zapojení občanského sektoru do dosavadního řešení uprchlické krize lze mj. vysvětlit neobsazením pozice zmocněnce/zmocněnkyně vlády pro lidská práva v předchozích měsících. **Zmocněnkyní vlády pro lidská práva byla dne 11. května 2022 jmenována Klára Laurenčíková Šimáčková** a po jejím jmenování došlo k jejímu zapojení do přijímání relevantních opatření (účastní se např. jednání ústředního krizového štábu).

Tématu genderové perspektivy při řešení migračních krizí se věnují mezinárodní lidskoprávní organizace, Evropský parlament i evropské nevládní organizace. V květnu 2022 schválil **Výbor ministrů Rady Evropy nové doporučení k ochraně práv migrujících žen a dívek**.⁵ Doporučení mj. členskými státy doporučuje:

- Uplatňování v migračních politikách intersekcionalního přístupu (zohledňovat vícečetnou zranitelnost některých skupin žen),
- Uplatňování child rights-based přístupu (tedy přístupu založeném na právech dětí) v rámci přístupu k migrujícím osobám,
- Uplatňování genderového hlediska v migrační politice,
- Zajištění důsledného sběru dat členěných dle pohlaví, věku a dalších charakteristik za účelem efektivní tvorby a evaluace migračních politik,
- Zajištění ochrany před všemi formami násilí na ženách, vykořisťování, obchodování s lidmi, sexismem a hate-speech.

Česká republika v současnosti řadu těchto doporučení nenaplnuje.

Návrh opatření

- Důsledně zahrnovat občanský sektor do přípravy a realizace politik v souvislosti s řešením migrační vlny.
- S ohledem na genderový rozměr a velký podíl zranitelných skupin zahrnout zmocněnkyni vlády pro lidská práva do přípravy a realizace politik v souvislosti s řešením migrační vlny za účelem zajištění uplatňování hlediska rovnosti žen a mužů a lidských práv (včetně zajištění účasti na vládě ČR při projednávání relevantních materiálů).
- Zahrnout experty a expertky na rovnost žen a mužů do poradních a pracovních orgánů a platform podílejících na řešení uprchlické krize a na realizaci dokumentu Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu.
- Zajistit důsledné členění všech sbíraných statistik dle pohlaví, věku a dalších charakteristik (rodinný status apod.) uprchlíků a uprchlic.

⁴ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/konsorcium-nevladnich-organizaci-pracujících-s-migranty-neziskove-organizace-pomahaji-uprchlikum-bez-penez-statu-a-suplují>

⁵ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a69407

- Vyčlenit dostatečné finanční prostředky pro nestátní neziskové organizace podílející se na pomoci uprchlíkům a uprchlicím.
- Zavést podmínku uplatňování hlediska rovnosti žen a mužů v rámci dotačních programů určených pro pomoc uprchlíkům a uprchlicím.
- Zjednodušit podmínky pro uznávání kvalifikace uprchlic a uprchlíků a migrantek a migrantův souvislosti s integrací na trh práce.
- Zajistit dostatečné nástroje pro prevenci a ochranu před pracovním a sexuálním vykořisťováním uprchlic a uprchlíků.
- Zvyšovat schopnost relevantních veřejných institucí zohledňovat specifické potřeby žen při přímé práci s uprchlicemi.
- Zrušit zkrácení doby pro zahrnutí do veřejného zdravotního pojištění uvedené v lex Ukrajina 2.
- Zajistit dostatečný počet míst ve školkách a dětských skupinách za účelem větší motivace uprchlic k dobrovolným relokacím a rychlejší integraci do společnosti a na trh práce.
- Zajistit dostatečné financování obcí za účelem navýšení míst ve školkách a dětských skupinách.
- Zajistit péči o sexuálně zneužitě ženy v době válečného konfliktu.